

હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીનું બંધારણ

કિંમત ૬ આના

ખુલાસા નોંધ

કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીની બીજી કોંગ્રેસે ૧૯૪૮ના માર્ચની ૬ઠ્ઠીએ નીચેનો ઠરાવ પસાર કર્યો છે:—

"કોંગ્રેસ ઠરાવ કરે છે કે હવેથી હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીનાં સંગઠનો હિંદી સંઘના પ્રદેશ પૂરતાં મર્યાદિત રહેશે અને પાકિસ્તાનમાંના હાલના ઘટકો અને કમિટિઓ પોતાની એક જુદી પાર્ટી ઘડવાને મુક્ત રહેશે."

આ પુસ્તિકામાં આપેલ બંધારણ ઉપલા ઠરાવ અનુસાર—એટલે કે હિંદી સંઘના પ્રદેશમાં આવેલાં (પાર્ટી) સંગઠનોનું—હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીનું બંધારણ છે.

આમુખ

હિંદી કામદાર વર્ગની રાજકીય પાર્ટી એટલે કે હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી કામદાર વર્ગની આગલી હરોળ અને તેના વર્ગ સંગઠનનું સર્વોચ્ચ રૂપ છે, સૌથી વધુ સંગઠિત ટુકડી છે.

હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી, કામદાર વર્ગ, શ્રમજીવી કિસાનો અને શ્રમજીવી જનતાના બીજા વિભાગોને શાહીવાદ વિરોધી વિજયી ખેત-ક્રાંતિ માટેની લડતમાં સંગઠિત કરે છે. સંપૂર્ણ રીતે રાષ્ટ્રીય આઝાદી માટે, કામદાર વર્ગની દોરવણી હેઠળના જનતાના લોકશાહી રાજ્યની સ્થાપના માટે તથા માર્ક્સવાદ—લેનિનવાદના સિદ્ધાંતો મુજબ વર્ગ વિહીન સમાજ અને સમાજવાદનું ઘડતર કરવા કામદાર વર્ગની સરમુખત્યારીની સિદ્ધિ માટેની લડતમાં તેમને સંગઠિત કરે છે. આ રીતે પાર્ટી કામદાર વર્ગ, શ્રમજીવી કિસાનો તથા શ્રમજીવી જનતાના બીજા વિભાગોની નેતાગીરી અદા કરે છે.

હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી **એકરાગી લડાયક સંગઠન** છે જે તેના લોખંડી શિસ્ત ને નક્કરતાને કારણે બળવાન છે. પાર્ટીની તાકાત તેની ઇચ્છાશક્તિ અને કાર્ય શક્તિની એકતામાં રહેલી છે જે (એકતા) પાર્ટીની અંદર તડવાદી જૂથો, પાર્ટીના શિસ્તના ભંગ અને કાર્યક્રમમાંથી આડાં ઝોક લેવા સાથે જરા યે સુસંગત નથી.

પાર્ટીના કાર્યમાં સક્રિય ભાગ લેવાની તથા આંતરરાષ્ટ્રીય કમ્યુનિસ્ટ આંદોલનના તેમજ હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીના કાર્યક્રમને પરિપૂર્ણ કરવા માટે નિસ્વાર્થપણે આત્મભોગો આપવાની, હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી તેના સભ્યો પાસે માગણી કરે છે. વધુમાં, પાર્ટીના બંધારણને વળગી રહેવાની, પાર્ટીના તમામ નિર્ણયોને અમલમાં મૂકવાની અને દુનિયાના તમામ દેશોની, તેમજ હિંદની જુદી જુદી પ્રજાઓ વચ્ચે બિરાદરીના આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધો મજબૂત કરવાની પાર્ટી તેના તમામ સભ્યો પાસે માગણી કરે છે.

કમ્યુનિઝમના પ્રથમ તબક્કા રૂપે સમાજવાદનું ઘડતર કરવા માટે તથા હિંદમાં જનતાનું લોકશાહી રાજ તાત્કાલિક સ્થાપવા માટે હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી આમ જનતામાં તેમજ શ્રમજીવી જનતાની સંસ્થાઓમાં કામ કરશે અને તેમને સુધારાવાદી અસર હેઠળથી જીતી લેવા પ્રયત્ન કરશે.

ધારો : ૧

નામ

આ સંસ્થાનું નામ હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી રહેશે.

ધારો : ૨

ચિહ્ન

પાર્ટીનું ચિહ્ન નીચે પ્રમાણે રહેશે : એક પાંચ ખૂણીઆ લાલ તારકની મધ્યમાં કામદારો અને કિસાનોના ઐક્યના પ્રતીકરૂપ હથોડો અને દાતરડું મૂકવામાં આવશે. એની આજુબાજુ અર્ધ ગોળાકારમાં "હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી" એવા શબ્દો લખવામાં આવશે.

ધારો : ૩

સભ્યપદ

કલમ ૧ :

હિંદમાં (દેશી રાજ્યોનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવે છે) વસવાટ કરીને રહેલી ૧૮ વર્ષની કે તેથી ઉપરની વયની કોઇ પણ વ્યક્તિ—સ્ત્રી, પુરૂષ, ધર્મ, રંગ, રાષ્ટ્રીયતા, કે જાતિના ભેદભાવ સિવાય—પાર્ટીની સભ્ય બની શકશે; સભ્ય બનનારની કામદાર વર્ગ પ્રત્યેની વફાદારી વિષે જરા પણ શંકાને સ્થાન ના હોવું જોઇએ.

નોંધ : ૧૪ અને ૧૮ વર્ષ વચ્ચેની વયના તરૂણ બિરાદરોનું અલગ 'સેલ્સ, (પાર્ટીનું નાનામાં નાનું ઘટક) માં સંગઠન કરવામાં આવશે. વિદ્યાર્થી મંડળ

અને યુવક સંઘ જેવી આમ–સંસ્થાઓમાં તેઓ 'ફ્રેકશન' (એક સંઘ કે એક મોરચે કામ કરતા પાર્ટી સભ્યોનું ઘટક) કામ કરશે. એમને તરૂણ સામ્યવાદીઓ ગણવામાં આવશે. અને પાર્ટીની ચૂંટણીમાં કે પાર્ટીના ઠરાવો પર મત આપવાનો અધિકાર એમને નહિ રહે; પરંતુ જે લત્તાઓમાં તેઓ હશે ત્યાંની પાર્ટી સમિતિની દોરવણી નીચે તેઓ કામ કરશે.

કલમ : ૨

જે વ્યક્તિ પાર્ટીનો કાર્યક્રમ સ્વીકારે, પાર્ટીના કોઇ પણ સંગઠનમાં કામ કરે, પાર્ટીના નિર્ણયોને આધીન રહે અને સભ્ય–ફી નિયમિત રીતે આપે એ પાર્ટી સભ્ય ગણાશે.

કલમ : ૩

સભ્ય થવા માગનાર દરેકે વ્યક્તિગત રીતે સ્થાનિક 'સેલ' ને અરજી કરવી પડશે; અરજીને કમમાંકમ બે પાર્ટી સભ્યોના ટેકાની જરૂર રહેશે કે જેઓ અરજી કરનાર વ્યક્તિને, એના કામ કરવાને અને રહેવાને સ્થળે બરાબર ઓળખતા હોય. 'સેલે' નોંધેલા નવા સભ્યો સ્થાનિક શહેર કે જીલ્લા સમિતિએ કબૂલ રાખ્યા પછી જ પૂરા સભ્યો ગણાશે.

નોંધ ૧ : બીજા રાજકીય પક્ષના આગેવાન સભ્ય પાર્ટીમાં આવે તો તેમણે પાર્ટીનું સભ્ય પદ મેળવતાં પહેલાં સ્થાનિક, શહેર કે જીલ્લા સમિતિની મંજૂરી ઉપરાંત પ્રાંતિક કે મધ્યસ્થ સમિતિની મંજૂરી મેળવવી જરૂરી છે.

નોંધ ૨: પાર્ટીમાંથી એક વખત બરતરફ કરવામાં આવેલ સભ્યોને પ્રાંતિક સમિતિ જ ફરીથી પાર્ટીમાં લઇ શકશે.

ધારો : ૪

પાર્ટી લવાજમ

કલમ ૧ :

મધ્યસ્થ સમિતિએ નક્કી કર્યા પ્રમાણે દરેક સભ્ય દર મહિને લવાજમ ભરશે. સિવાય કે ખેડૂતોના સંબંધમાં સભ્યપદનું લવાજમ આંતરે આંતરે એકઠું કરવાની છૂટ આપવામાં આવશે.

નોંધ : સેલની ભલામણ પરથી સ્થાનિક કે શહેર સમિતિ કોઇ પણ સભ્યને બેકારી વગેરે કારણોસર લવાજમ ભરવામાંથી મુક્ત કરી શકશે.

કલમ ૨ :

લવાજમમાંથી થતી આવક જીલ્લા સમિતિ પાસે રહેશે.

કલમ ૩ :

પાર્ટી ફંડ માટે, જીલ્લા, પ્રાંતિક કે મધ્યસ્થ સમિતિ પાર્ટી સભ્યોની આવક પર લાગો નક્કી કરી, ઉઘરાવી શકશે.

ધારા : ૫

પાર્ટી સભ્યોના અધિકારો અને ફરજો

કલમ ૧ :

દરેક પાર્ટી સભ્ય સખતમાં સખત શિસ્તપાલન કરશે. પાર્ટી અને દેશના રાજકીય જીવનમાં નિયમિત સક્રિય ભાગ લેશે. પાર્ટી સમિતિઓના નિર્ણયને અમલમાં મૂકશે.

કલમ ૨ :

દરેક પાર્ટી સભ્ય પોતાનું સૈદ્ધાન્તિક જ્ઞાન વધારવા માટે માર્કસવાદ અને લેનિનવાદના મૂળભૂત સિધ્ધાંતો તેમજ પાર્ટીના મુખ્ય રાજકીય અને સંસ્થાગત નિર્ણયો પૂરેપૂરા સમજી પચાવવા માટે અને પાર્ટી બહારની જનતાને એ નિર્ણયો સમજાવવા માટે સતત રીતે અથાક કાર્ય કરશે.

કલમ ૩ :

દરેક પાર્ટી સભ્ય કામદાર સંઘ, કિસાન સભા, અથવા જેના સભ્ય બનાવવાને યોગ્ય હોય તેવી આમ સંસ્થાના સભ્ય બનશે; સિવાય કે તેમ કરવામાંથી તેને ખાસ છૂટ આપવામાં આવી હોય. એ આમ–સંસ્થામાં તે પાર્ટી સમિતિની દોરવણી નીચે કામ કરશે.

કલમ ૪ :

સ્થાનિક સમિતિથી માંડીને મધ્યસ્થ સમિતિ સુધીની પાર્ટીની બધી જ મુખ્ય સમિતિઓની ચૂંટણી થશે. સભ્યો આ ચૂંટણી સીધેસીધી કરશે, અથવા સભ્યોએ ચૂંટેલ પ્રતિનિધિઓ કરશે. દરેક પાર્ટી સમિતિ પોતાની પ્રવૃત્તિઓ વિષે પોતાના પાર્ટી ઘટકને નિયમિત હેવાલ આપશે.

કલમ ૫ :

પાર્ટીની સામાન્ય નીતિ અને નિર્ણયોની મર્યાદામાં રહીને, પ્રાંતિક કે જીલ્લાના પ્રશ્નો અંગે પ્રથમ પહેલ કરવાનો કે નિર્ણય લેવાનો પાર્ટી–ઘટકોને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.

કલમ ૬ :

પૂરેપૂરી ચર્ચા પછી બહુમતિના નિર્ણય પ્રમાણે પાર્ટીની નીતિ નક્કી થશે અને એ નિર્ણયોને અમલમાં મૂકવાની લઘુમતિની ફરજ રહેશે.

કલમ ૭ :

પાર્ટી–ઘટક કે સમિતિના કોઈ નિર્ણયો સાથે સહમત ના હોય એવા પાર્ટી સભ્યોને, હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીના સર્વોચ્ચ ઘટકો–મધ્યસ્થ સમિતિ ને અખિલ હિંદ કોંગ્રેસને અપીલ કરવાનો હક રહેશે. અખિલ હિંદ કોંગ્રેસના

નિર્ણયો આખરી ગણાશે. અપીલનો નિકાલ આવે તે દરમિયાન, દરેક પાર્ટી સભ્ય લેવાએલા નિર્ણયનો અમલ કરશે.

કલમ : ૮

જીલ્લા કે પ્રાંતિક સમિતિની પરવાનગીથી કોઇપણ સભ્ય એક જીલ્લા કે પ્રાંતમાંથી બીજા જીલ્લા કે પ્રાંતમાં ફેરબદલી કરી શકશે. પરદેશ ફેરબદલી માટે મધ્યસ્થ સમિતિની પરવાનગીની જરૂર રહેશે.

કલમ ૯ :

કોઈ પણ સભ્યને પાર્ટીમાંથી બરતરફ કરવાના પ્રશ્નનો નિર્ણય, એ સભ્ય જે 'સેલ' કે પાર્ટી ઘટકનો સભ્ય હોય એ 'સેલ કે ઘટક કરી શકશે. એ નિર્ણયને જીલ્લા સમિતિ કે બીજી ઉપરી સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે. જીલ્લા કે ઉપરી સમિતિનો નિર્ણય આવે તે દરમ્યાન, એ સભ્યને પાર્ટી કામથી દૂર કરી શકાશે.

ધારો : ૬

પાર્ટીની રચના

કલમ ૧ :

લોકશાહી કેન્દ્રીકરણ એ પાર્ટીની રચના અને સંગઠનનો મુખ્ય અને પાયાનો સિધ્ધાંત છે. લોકશાહી કેન્દ્રીકરણ એટલે–

(૧) ઉપરથી નીચે સુધીના પાર્ટીના બધા જ મુખ્ય ઘટકો–એટલે કે પાર્ટી સમિતિઓ ચૂંટાયેલી હોય.

(૨) મુખ્ય પાર્ટી સમિતિઓ પોતાના પાર્ટી ઘટકો સમક્ષ પોતાના કાર્યનો સામયિક હેવાલ આપે.

(૩) લોખંડી પાર્ટી શિસ્ત અને બહુમતિના નિર્ણયનો અમલ

(૪) દરેક પાર્ટી ઘટક તથા પાર્ટીની દરેક શાખા તેમજ દરેક વ્યકિતગત સભ્યને પોત પોતાની ઇચ્છાઓ, સૂચનો, ટીકાઓ કે ફરિયાદો કોઇ પણ વખતે, સીધેસીધી પાર્ટીની મધ્યસ્થ સમિતિને જણાવવાનો હકક છે.

(૫) નીચલી પાર્ટી સમિતિઓ માટે અને બધા જ પાર્ટી સભ્યો માટે મધ્યસ્થ સમિતિના અને પોતાની ઉપરના પાર્ટી ઘટકોના નિર્ણયો ફરજીઆત રહે.

ધારો : ૭

પ્રાથમિક ઘટકો

કલમ ૧ :

પાર્ટીનું નીચામાં નીચું અને મૂળભૂત ઘટક 'સેલ' છે; 'સેલ'નું સંગઠન

ઔદ્યોગિક અથવા ભૌગોલિક ધોરણુ પર કરવામાં આવે છે. કારખાનામાં, મિલમાં, ખાતામાં ઔદ્યોગિક બગીચાઓમાં કે સંસ્થાઓમાં કામ કરતા ત્રણુ અથવા એથી વધુ પાર્ટી સભ્યોની 'સેલ' બને છે. પણુ જે પાર્ટી સભ્યો ઉપર જણાવ્યા મુજબની 'સેલો' માં સંગઠિત ન થઇ શકે એમ હોય, એમને શેરી, લત્તા, ચાલ, વોર્ડ કે ગામડાંની 'સેલ' માં સંગઠિત કરવામાં આવે છે.

કલમ ૨ :

'સેલ' એ એક તરફ પોતાના લત્તામાંનાં અથવા કાર્યક્ષેત્રમાંના કામદારો, કિસાનો તથા અન્ય શહેરીઓ અને બીજી તરફ પાર્ટીની મુખ્ય સમિતિઓ વચ્ચેનો જીવંત અંકોડો છે. 'સેલ' નાં કાર્યો નીચે પ્રમાણે છે—

(૧) ઉપલી સમિતિઓની સૂચનાઓનો અમલ કરવો.

(૨) કારખાનાં અથવા લત્તાઓમાંની જનતામાં પાર્ટીના રાજકીય અને સંસ્થાગત નિર્ણયોનો પ્રચાર કરી તેને પાર્ટીની તરફદાર બનાવવી.

(૩) લડાયક તત્વો તથા હમદર્દોને નવા સભ્યો બનાવવા અને એમને રાજકીય તાલિમ આપવી.

(૪) જીલ્લા શહેર અથવા સ્થાનિક સમિતિને એના રોજ–બ–રોજના સંગઠન અને આંદોલનના કામમાં મદદ કરવી.

કલમ ૩ :

રોજ–બ–રોજનું કામ કરવા માટે 'સેલ' પોતાની સભા કરી મંત્રી ચૂંટી કાઢશે; આ ચૂંટણીને સ્થાનિક શહેર કે જીલ્લા સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે.

ધારો : ૮

જીલ્લા સંગઠનો

કલમ ૧ :

જીલ્લા, શહેર કે લત્તાની હદમાંની બધી જ 'સેલ' ભેગી થઇ જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક ઘટક બનશે. આ હદ પ્રાંતિક સમિતિ નક્કી કરશે; સામાન્ય રીતે તો (અત્યારના) જીલ્લા, શહેર વગેરે વહીવટી વિભાગોને અનુસાર જ આ ઘટકો હશે. ઉપલી સમિતિની મંજૂરીથી આ ઘટકો બનાવવામાં આવશે.

નોંધ : સ્થાનિક અથવા શહેર સમિતિ, જીલ્લા સમિતિ અને સેલ બેની વચ્ચેનું ઘટક છે અને એની હદ પ્રાંતિક સમિતિ વખતો વખત નક્કી કરશે.

કલમ ૨ :

જીલ્લાની, શહેરની અથવા સ્થાનિક પાર્ટી પરિષદ જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક ઘટકની ઉંચામાં ઉંચી સંસ્થા છે. આ પરિષદ વર્ષમાં ઓછામાં ઓછી એક વખત મળશે. જીલ્લા કે પ્રાંતિક સમિતિનો ખાસ પ્રતિનિધિ આ

પરિષદમાં હાજર રહેશે. આ પરિષદ જીલ્લા, શહેર અથવા સ્થાનિક સમિતિના હેવાલ પર ચર્ચા કરશે અને તેને મંજૂર રાખશે; તેમજ જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક સમિતિની ચૂંટણી કરશે. આ સમિતિની સભ્ય સંખ્યા તે તે પરિષદો નક્કી કરશે. તથા જીલ્લા કે પ્રાંતિક પરિષદ માટેના પ્રતિનિધિઓની પણ ચૂંટણી કરશે. આ પ્રતિનિધિઓની સંખ્યા પ્રાંતિક સમિતિ પહેલેથી મુકરર કરશે.

બે પરિષદોના વચગાળાના સમયમાં જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક સમિતિ જીલ્લા, શહેર અથવા સ્થાનિક પાર્ટીની સૌથી ઉંચી સંસ્થા ગણાશે.

કલમ ૩:

જીલ્લા, શહેર અથવા સ્થાનિક સમિતિ પોતાનો મંત્રી ચૂંટશે (જેને પ્રાંતિક અથવા જીલ્લા સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે) નીચલા ઘટકોને તથા આમ સંસ્થાઓમાંના 'ફ્રેકશનો'ને સંગહિત કરશે અને માન્ય રાખશે, સભ્યપદનું લવાજમ ઉઘરાવવાની ગોઠવણ કરશે તથા નીચલા ઘટકોના અને આમ–સંસ્થાઓમાંના 'ફ્રેકશનો'ના કાર્યની દોરવણી કરશે. જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક પાર્ટીનું ભંડોળ (ફંડ) પણ જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક સમિતિના કાબૂમાં રહેશે. ઉપલી સમિતિ એની પરિષદ માટેના પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવા માટે સ્થાનિક પરિષદો બોલાવી શકાય એમ ના હોય તો સ્થાનિક સમિતિઓ, ઉપલી સમિતિની મંજૂરી મેળવીને આ પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરી શકશે.

જીલ્લા, શહેર કે સ્થાનિક સમિતિના કાર્યને સારી પેઠે ચલાવી શકાય તે માટે તે તે સમિતિના સભ્યો સમિતિનાં મુખ્ય કાર્યોને નીચે પ્રમાણે વહેંચી લઈ શકશે.

—મંત્રી સમગ્ર રીતે સમિતિના કાર્યને દોરવણી આપશે અને તે માટે જવાબદાર રહેશે.

—નીચલા ઘટકોના કાર્ય પર દેખરેખ રાખવા માટે સંગઠનકર્તાઓ રહેશે.

—આમ–સંસ્થાઓના 'ફ્રેકશનો'ના આગેવાનો.

—પાર્ટી સાહિત્યની વહેંચણી અને એનો હિસાબ.

—ભંડોળનો હિસાબ રાખનાર, ખજાનચી.

—ખાસ કાર્ય માટેના આગેવાન.

—પાર્ટી સ્કૂલો અને શિક્ષણ.

પ્રાંતિક અથવા જીલ્લા સમિતિએ નક્કી કરી હોય એવી રીતે અને તારીખે જીલ્લા, શહેર અથવા સ્થાનિક સમિતિઓ પોતાના કાર્યનો નિયમિત હેવાલ પ્રાંતિક અથવા જીલ્લા સમિતિને સુપ્રત કરશે.

નોંધ ૧: પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને જીલ્લા, શહેર અથવા સ્થાનિક સમિતિ ઉપરનાં કાર્યોમાંથી કેટલાંકને ભેગાં કરી શકશે. નીચલા ઘટકો અને આમ–સંસ્થા-

ઓમાંનાં 'ફ્રેકશનો'નાં કાર્યને તપાસવા અને દોરવણી આપવા માટે જીલ્લા સમિતિઓ પોતાના સભ્યો ન હોય એવા બિરાદરોને પણ સંગઠનકર્તા તરીકે નીમી શકશે. પાર્ટીનું અને આમ–મોરચા પરનું કાર્ય બરાબર ચાલે એ માટે જીલ્લા સમિતિને જરૂર જણાય તો એ પેટા સમિતિઓ અથવા ખાસ 'સેલો' બનાવી શકશે.

નોંધ ૨ : જરૂર જણાય તો જીલ્લા કે તાલુકા સમિતિ માટે 'સેક્રેટરિયેટ' સ્થાપવા પ્રાંતિક સમિતિ રજા આપી શકશે.

ધારો : ૯

પ્રાંતિક સંગઠનો

કલમ ૧ :

પ્રાંતમાંના બધા જ પાર્ટી ઘટકોનું પ્રાંતિક પાર્ટી સંગઠન બનશે. પ્રાંતની સીમાઓ અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસ અથવા મધ્યસ્થ સમિતિ નક્કી કરશે.

પ્રાંતિક પાર્ટી પરિષદ એ પ્રાંતિક પાર્ટી સંગઠનની સર્વોપરી સંસ્થા છે. પ્રાંતિક પાર્ટી પરિષદ પ્રાંતના જીલ્લાઓની પરિષદોમાં ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિ-ઓની બનશે અને સામાન્ય રીતે વર્ષમાં એક વખત મળશે. જુદા જુદા જીલ્લા-ઓમાંની પાર્ટીની સભ્ય સંખ્યા તથા અન્ય મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં લઇને, પ્રાંતિક સમિતિ દર વખતે પ્રાંતિક પરિષદ માટેના પ્રતિનિધિઓની સંખ્યા નક્કી કરશે.

પ્રાંતિક પાર્ટી પરિષદ પ્રાંતિક સમિતિનો હેવાલ ચર્ચશે અને મંજૂર રાખશે; અને પરિષદ પોતે નકકી કર્યા હોય તેટલા સભ્યોની બનેલી નવી પ્રાંતિક સમિતિ ચૂંટી કાઢશે, અને અખિલ હિંદ કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટી–કોંગ્રેસ માટેના પ્રતિનિધિઓની પણ તે ચૂંટણી કરશે. પ્રાંતિક સમિતિ નિર્ણય કરે અથવા પરિષદમાં જેટલા પાર્ટી–સભ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ હોય એના $\frac{1}{3}$ ભાગના સભ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતા પાર્ટી એકમો નક્કી કરે તો ખાસ પરિષદ બોલાવી શકાશે પણ આ માટે મધ્યસ્થ સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે.

કલમ ૨ :

પ્રાંતિક સમિતિ મંત્રીની ચૂંટણી કરશે. તે મંત્રી સહિત ૯ સભ્યોથી મોટી નહિ એવી 'સેક્રેટરિયેટ'ની પણ ચૂંટણી કરશે. પ્રાંતિક સમિતિની બે બેઠકો વચ્ચેના ગાળા દરમ્યાન સમિતિના નિર્ણયો અને કામોનો અમલ કર-વાની જવાબદારી આ 'સેક્રેટરિયેટ'ને સોંપાશે પ્રાંતિક સમિતિના મંત્રી પાર્ટીના કાર્યકરોની (જુદા જુદા કાર્યક્ષેત્રોમાં) યોગ્ય વહેંચણી કરશે અને પ્રાંતિક પરિષદના તથા પ્રાંતિક સમિતિના નિર્ણયોને અને પાર્ટીની મધ્યસ્થ સમિતિની સૂચનાઓનો અમલ થાય એ જોશે. દરેક પ્રાંતિક સમિતિના મંત્રીની ચૂંટણીને મધ્યસ્થ સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે. પ્રાંતિક સમિતિ દર બે મહિને

મહિનામાં ઓછી એક વાર મળશે. મધ્યસ્થ સમિતિએ નક્કી કરેલ રીતે અને દિવસે પ્રાંતિક સમિતિ પોતાના કાર્યનો હેવાલ મધ્યસ્થ સમિતિ સમક્ષ નિયમિત રીતે પેશ કરશે. અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસ અથવા પરિષદ માટેના પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી માટે પ્રાંતિક પરિષદ બોલાવી શકાય એમ ના હોય ત્યારે પ્રાંતિક સમિતિ એ પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી શકશે. પણ એ માટે મધ્યસ્થ સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે.

કલમ ૩ :

પ્રાંતિક સમિતિ સમક્ષ પડેલાં કાર્યો કાબેલિયતથી પાર પાડી શકાય તે માટે, અને કાર્યની તથા નીચેના પાર્ટી સંગઠનોની યોગ્ય દોરવણી કરી શકાય એ માટે પ્રાંતિક સમિતિના જુદા જુદા સભ્યો પ્રાંતના અમુક અમુક જીલ્લાઓના કામની દેખરેખ રાખશે; પ્રાંતિક સમિતિના સભ્યો પ્રાંતિક સમિતિનાં કાર્યોને નીચેના ધોરણે વહેંચી લેશે—

(૧) પાર્ટીના પ્રાંતિક મુખપત્રના તંત્રી (મધ્યસ્થ સમિતિની મંજુરી જરૂરી રહેશે.)

(૨) નીચલા ઘટકોના કામની દેખરેખ રાખવા માટે સંગઠકર્ત્તાઓ.

(૩) આમ–સંસ્થાઓમાંના 'ફ્રેકશનો'ના આગેવાનો.

(૪) પાર્ટી સાહિત્યની વહેંચણી; અને મધ્યસ્થ સમિતિ મંજુરી આપે તો પાર્ટી સાહિત્યનું ઉત્પાદન અને એનો હિસાબ.

(૫) પ્રાંતિક પાર્ટી ભંડોળ માટે ખજાનચી.

(૬) પાર્ટી સ્કૂલો અને પાર્ટી તાલિમ.

(૭) ખાસ કાર્ય માટેના આગેવાન.

નોંધ:—કામની ચોક્કસ સ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈને પ્રાંતિક સમિતિ ઉપરનાં કામોમાંથી કેટલાકને ભેગાં કરી એક જ બિરાદરના હાથમાં સોંપી શકશે, તથા નવાં કાર્યો શરૂ કરી શકશે. નીચલાં એકમો અને આમ સંસ્થાઓમાં કામ કરતા 'ફ્રેકશનો'નાં કાર્યો તપાસવા તથા તે પર દેખરેખ રાખવા માટે પ્રાંતિક સમિતિ પોતાના સભ્યો ન હોય એવા બિરાદરોને પણ સંગઠનકર્તા તરીકે નીમી શકશે. પાર્ટીનું અને આમ-મોરચાઓ પરનું કાર્ય બરાબર ચાલે એ માટે, જરૂર જણાય તો પ્રાંતિક સમિતિ પેટા-સમિતિઓ અથવા ખાસ 'સેલો' બનાવી શકશે.

કલમ ૪ :

એક પ્રાંતિક પરિષદથી બીજી પ્રાંતિક પરિષદ દરમિયાનના વચગાળાના સમયમાં પ્રાંતિક સમિતિ પ્રાંતિક સંગઠનોના બધા જ કાર્યોની દોરવણી કરશે. બીજી સંસ્થાઓ કે સંગઠનો સાથેના સંબંધમાં તે પાર્ટીના પ્રાંતિક સંગઠનનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવશે. જુદા જુદા પ્રાંતિક પાર્ટી ઘટકોની સ્થાપના કરી, એમના કાર્યની દોરવણી કરશે. પ્રાંતિક ઘટકોનું ભંડોળ અને (કાર્યકરોની) શક્તિની

૨૬૭

ફાળવણી કરશે અને પ્રાંતિક ભંડોળ પર કાબૂ રાખશે. પ્રાંતમાંના જીલ્લા ઘટકોની આગેવાનીને મજબૂત બનાવવા માટે, તેમજ નિર્ણયોનો અમલ થાય છે કે નહિ એની બરાબર તપાસ રાખવા માટે પ્રાંતિક સમિતિ પોતાના પ્રતિનિધિઓને સંગઠનકર્તાઓ તથા 'રિપોર્ટરો' (અહેવાલ લેનાર–આપનાર) તરીકે જીલ્લાઓમાં મોકલશે.

નોંધઃ—પ્રાંતિક સમિતિ, કોઇપણ શહેરનું રાજકીય અને ઔદ્યોગિક મહત્વ ધ્યાનમાં લઇને એ શહેર સમિતિને જીલ્લા સમિતિ બનાવી શકશે.

કલમ ૫:

પ્રાંતિક, જીલ્લા કે શહેર સમિતિમાં ખાલી પડેલી જગ્યા પૂરવા માટે એ સમિતિ નવા સભ્યોને આમેજ (કો–ઓપ્ટ) કરી શકશે. પ્રાંતિક, જીલ્લા કે સ્થાનિક સમિતિ નીચલા ઘટકો અથવા એના સભ્યોને વિખેરી નાખી શકશે અથવા નીમી શકશે; અને જરૂર જણાય તો નીચલા ઘટકોની પરિષદોને મુલ્તવી રાખી શકશે.

ધારો : ૧૦

પાર્ટીની મધ્યસ્થ સંસ્થાઓ

કલમ ૧:

અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસ એ હિંદી કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીની સર્વોપરી સત્તા છે. આ કોંગ્રેસ સામાન્ય રીતે દર વર્ષે નિયમિત ભરાશે.

મધ્યસ્થ સમિતિ પોતાની મેળે ખાસ કોંગ્રેસ બોલાવી શકશે; અથવા તો છેલ્લી કોંગ્રેસમાં જેટલા સભ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ હોય એની કુલ સભ્ય–સંખ્યાના ૧/૩ ભાગના સભ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતા પાર્ટી ઘટકો માંગણી કરે તો ખાસ કોંગ્રેસ બોલાવવામાં આવશે.

છેલ્લી નિયમિત પાર્ટી કોંગ્રેસમાં જેટલા પાર્ટી સભ્યોનું પ્રતિનિધિત્વ હોય એથી અર્ધી સભ્ય–સંખ્યાનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતા પ્રતિનિધિઓ કોંગ્રેસમાં હાજર હોય તો આ ખાસ કોંગ્રેસને બધી જ બાબતોમાં સંપૂર્ણ સત્તા રહેશે. કોંગ્રેસ માટેના પ્રતિનિધિઓની સંખ્યા તેમજ એ પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણીની રીત મધ્યસ્થ સમિતિ નક્કી કરશે.

નોંધઃ—પાર્ટી કોંગ્રેસ ભરવાનું જો શકય નહિ હોય તો મધ્યસ્થ સમિતિ પોતાનું વિસ્તારિત અધિવેશન બોલાવશે, જેમાં પ્રાંતિક સમિતિના પ્રતિનિધિઓ પણ ભાગ લેશે.

કલમ ૨:

અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસ નીચેનાં કાર્યો કરશે—

(૧) મધ્યસ્થ સમિતિનો હેવાલ ચર્ચશે અને મંજૂર રાખશે.

(૨) પાર્ટીના કાર્યક્રમ અને ધારાધોરણને ફરીથી તપાસી એમાં ફેરફાર કરી શકશે.
(૩) ચાલુ રાજકારણના મૂળભૂત પ્રશ્નો પરત્વેની પાર્ટીની કાર્યનીતિ નક્કી કરશે.
(૪) બહુમતિથી મધ્યસ્થ સમિતિની ચૂંટણી કરશે.
(૫) એક કન્ટ્રોલ કમિશનની ચૂંટણી કરશે. મધ્યસ્થ સમિતિ આ કન્ટ્રોલ કમિશનને શિસ્તનાં પગલાં અંગેની અપીલ કરી શકશે.

પાર્ટી કોંગ્રેસની બેઠકો દરમિયાન હિસાબો તપાસવા એક નાનું 'ઓડિટર કમિશન' ચૂંટવામાં આવશે. આ 'કમિશન' આગળની કોંગ્રેસથી આ કોંગ્રેસ સુધીની નાણાંકીય બાબતો તપાસી કોંગ્રેસ સમક્ષ પોતાનો હેવાલ રજૂ કરશે. કોંગ્રેસ પૂરી થતાં, આ કમિશનને વિખેરી નાંખવામાં આવશે.

કલમ ૩ :

મધ્યસ્થ સમિતિની સંખ્યા દર વખતે અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસ નક્કી કરશે. મધ્યસ્થ સમિતિમાં વધુ સભ્યો આમેજ (કો ઓપ્ટ) કરવાનો મધ્યસ્થ સમિતિને હક્ક રહેશે.

કલમ ૪ :

અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસના એક અધિવેશનથી બીજા અધિવેશન સુધીના વચગાળાના સમયમાં મધ્યસ્થ સમિતિ પાર્ટીની સર્વોપરી સત્તા છે. અને બંધારણનો તથા પાર્ટી કોંગ્રેસમાં લોકશાહી ધોરણે સ્વીકારેલ પાર્ટીની નીતિનો અમલ કરવાની તેની જવાબદારી છે. મધ્યસ્થ સમિતિ સમગ્ર પાર્ટીનું પ્રતિનિ-નિધિત્વ ધરાવે છે અને બે કોંગ્રેસના વચગાળાના સમયમાં પાર્ટી સમક્ષ ઉભા થતા કોઇ પણ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનો હક્ક અને સંપૂર્ણ સત્તા ધરાવે છે.

બે કોંગ્રેસના વચગાળાના સમયમાં મધ્યસ્થ સમિતિ પાર્ટીના બધા જ કામની દોરવણી કરશે; જુદા જુદા પાર્ટી ઘટકો ઉભા કરશે. અને એમનાં કાર્યોને દોરવણી આપશે; પાર્ટીના મધ્યસ્થ મુખપત્રના તંત્રીની નીમણૂક કરશે; પ્રાંતિક પાર્ટી સમિતિઓના મંત્રીઓને તેમજ પ્રાંતિક મુખપત્રના તંત્રીઓને માન્ય રાખશે. પાર્ટીનું ભંડોળ અને (કાર્યકરો) શક્તિની ફાળવણી કરશે અને પાર્ટીના મધ્યસ્થ ભંડોળ પર કાબૂ ધરાવશે.

અસાધારણ સંજોગો હેઠળ મધ્યસ્થ સમિતિને પોતાનું તેમજ અન્ય સમિતિઓ, ફ્રેકશનો (એક મોરચે કામ કરતા પાર્ટી સભ્યોનાં જૂથો)નું પુનઃ સંગઠન કરવાની તથા નવા નિયમો ઘડવાની સત્તા છે. પણ સમિતિએ આવો ફેરફાર જેમ બને તેમ જલ્દીથી અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસે કે અખિલ હિંદ પાર્ટી પરિષદ બોલાવી મંજૂર કરાવવો પડશે.

કલમ ૫ :

મધ્યસ્થ સમિતિ પોતાના સભ્યોમાંથી 'પોલિટિકલ બ્યુરો' (રાજકીય મંત્રી મંડળ) તથા મહામંત્રી ચૂંટી કાઢશે. આ મહામંત્રી 'પોલિટ-બ્યુરો'ના સભ્ય રહેશે અને 'પોલિટ-બ્યુરો'ના મંત્રી તરીકે કામ કરશે. મધ્યસ્થ સમિતિ પૂરી કાબેલિયતભર્યાં કાર્ય માટે જરૂરી જણાય તો વધુ મંત્રીઓ ચૂંટી કાઢશે, અથવા નવાં ખાતાંઓ અને સમિતિઓ રચશે. મધ્યસ્થ સમિતિની પૂરી બેઠકોના વચગાળાના સમયમાં મધ્યસ્થ સમિતિના નિર્ણયો અમલમાં મૂકવાની અને મધ્યસ્થ સમિતિનું કાર્ય કરવાની જવાબદારી 'પોલિટ-બ્યુરો'ની રહેશે. પોતાના નિર્ણયો માટે 'પોલિટ-બ્યુરો' મધ્યસ્થ સમિતિને જવાબદાર રહેશે. 'પોલિટ-બ્યુરો'ની સભ્ય સંખ્યા મધ્યસ્થ સમિતિ બહુમતિથી નક્કી કરશે.

સાધારણ રીતે, મધ્યસ્થ સમિતિ ત્રણ મહિનામાં ઓછામાં ઓછી એક વખત મળશે. 'પોલિટ બ્યુરો' દર મહિને મળશે.

કલમ ૬ :

મધ્યસ્થ સમિતિના જુદા જુદા સભ્યોને સમિતિના પ્રતિનિધિઓ તરીકે યા તો સંગઠનકર્તાઓ તરીકે જુદા જુદા પ્રાંતિક સંગઠનો અને નિર્દેશકો સાથે મૂકવામાં આવશે. મધ્યસ્થ સમિતિના જુદાં જુદાં કાર્યક્ષેત્રો સમિતિનાં સભ્યો અંદર અંદર વહેંચી લેશે.

(૧) પાર્ટીના મધ્યસ્થ મુખપત્ર અને પ્રકાશનોના તંત્રી
(૨) પાર્ટી-પ્રેસ અને સાહિત્યની વહેંચણી
(૩) અખિલ હિંદ આમ-સંસ્થાઓમાંના કાર્યના આગેવાનો
(૪) પાર્ટી-સ્કુલ અને પાર્ટી તાલિમ
(૫) ખજાનચી અને મધ્યસ્થ હિસાબનીશ
(૬) ખાસ કાર્યોના આગેવાનો

કલમ ૭ :

પાર્ટીની બોલ્શેવિક આગેવાનીને મજબુત બનાવવાના હેતુથી અને પ્રાંતિક તથા જીલ્લા ઘટકોના કાર્યની બરાબર દેખભાળ અને તપાસ થઇ શકે એ માટે મધ્યસ્થ સમિતિ પોતાના પ્રતિનિધિઓ, સંગઠનકર્તાઓ, નિર્દેશકો, મોકલશે; મધ્યસ્થ સમિતિ અથવા 'પોલિટ-બ્યુરો' દર વખતે ખાસ સૂચનાઓ આપશે અને એના આધાર પર આ પ્રતિનિધિઓ, સંગઠનકર્તાઓ, નિર્દેશકો કામ કરશે.

કલમ ૮ :

જ્યારે જરૂર જણાય ત્યારે મધ્યસ્થ સમિતિ અખિલ હિંદ પાર્ટી પરિષદ બોલાવી શકશે. આ પરિષદ માટેની હાજરીનું ધોરણ મધ્યસ્થ સમિતિ નક્કી

કરશે. આવી પરિષદો મધ્યસ્થ સમિતિને પૂરક સલાહકારક સંસ્થાઓ રહેશે.

ધારો : ૧૧

આમ સંસ્થાઓમાંનાં 'ફ્રેકશનો'

કલમ ૧:

કામદાર સંઘ, કિસાન સભા, વિદ્યાર્થી અને સ્ત્રીઓની સંસ્થાઓ, સહકારી મંડળીઓ, રમત ગમતની કલબો, યુવક સંઘો વગેરે આમ-સંસ્થાઓની ચૂંટાયેલી સમિતિઓમાં, સભાઓમાં અને કોંગ્રેસોમાં; તેમજ સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાં અને ધારાસભાઓ જ્યાં ઓછામાં ઓછા બે પાર્ટી સભ્યો હશે ત્યાં પાર્ટી-'ફ્રેકશન' બનાવવામાં આવશે. આ 'ફ્રેકશનો' શિસ્તબદ્ધ પાર્ટી રીતે કામ કરશે. જે સંસ્થાઓમાં એ કામ કરતા હોય એની આમ-તાકાત, લડાયક શક્તિ અને એકતાને મજબુત કરવાના હેતુથી પાર્ટીની કાર્ય-નીતિ માટે પાર્ટીની બહારના લોકોનો ટેકો મેળવવા આ ફ્રેકશનો પ્રયાસ કરશે.

કલમ ૨:

દરેક 'ફ્રેકશન' તેની સાથે સંબંધ ધરાવતી પાર્ટી સમિતિ (મધ્યસ્થ સમિતિ, પ્રાંતિક સમિતિ, જીલ્લા, શહેર, સ્થાનિક સમિતિ અથવા સેલ) ના સંપૂર્ણ કાબુમાં રહેશે, અને બધા જ પ્રશ્નોમાં એમને દોરવણી આપતા પાર્ટી-ઘટકોના નિર્ણયોનો જરા પણ ડગુમગુ થયા વિના કડક રીતે અમલ કરશે.

સંબંધ ધરાવતી પાર્ટી સમિતિની સંમતિથી-આમ સંસ્થાના ઉપલા સંગઠનોમાં કામ કરતા ફ્રેકશનો આમ-સંસ્થાના નીચલા સંગઠનોમાં કામ કરતાં ફ્રેકશનો પર સૂચનાઓ મોકલી શકશે, અને એ (નીચલાં) ફ્રેકશનો આ સૂચના-ઓને ઉપલી પાર્ટી સંસ્થાની સૂચનાઓ ગણીને તેનો અચૂક રીતે અમલ કરશે.

ફ્રેકશન તેના કામ માટે પોતાનો મંત્રી ચૂંટી કાઢશે.

ધારો : ૧૨

પાર્ટી શિસ્ત અને તેનો અમલ

કલમ ૧:

પાર્ટીની એકતાની જાળવણી માટે એ સાવ જરૂરી છે કે પાર્ટીની અંદર પક્ષીય ટોળીઓ બાંધવાની અને પક્ષાપક્ષીના તડાં—ભાગલા ઉભા કરવાની પાર્ટી વિરોધી વલણો સામે સખ્તમાં સખ્ત જેહાદ ચલાવવામાં આવે. પાર્ટીની અંદર સખ્તમાં સખ્ત શિસ્ત-પાલન કરાવવા અને વધુમાં વધુ એકતા લાવવા માટે મધ્યસ્થ સમિતિ બધી જ પક્ષાપક્ષીવાળી ટોળીઓને દૂર કરવા માટે પગલાં ભરશે; એટલું જ નહિ, પણ શિસ્ત ભંગ અથવા પક્ષીય ટોળીઓના અસ્તિત્વના

[illegible] પાર્ટીમાંથી બરતરફ કરવા સુદ્ધાંની હદ સુધીની બધી જ શિક્ષાઓ કરવાનો મધ્યસ્થ સમિતિને હક રહેશે.

કલમ ૨:

પાર્ટીની મુખ્ય સમિતિઓના નિર્ણયોનો તાત્કાલિક અને ચોક્કસ અમલ કરવાનો રહેશે; જે વ્યક્તિગત સભ્યો તેમ કરવામાં નિષ્ફળ નીવડશે એમને, પાર્ટીની અંદર તથા જાહેરમાં ઠપકો આપીને જવાબદારીભર્યા સ્થાન પરથી દૂર કરીને, અથવા પાર્ટીમાંથી મોકુફ કે બરતરફ કરીને સજા કરવામાં આવશે.

પાર્ટી સમિતિઓ શિસ્તભંગ કરશે તો ઉપલી સમિતિ એવી સમિતિને દૂર કરશે ને એની જગ્યાએ સમિતિની ચૂંટણી ગોઠવશે. અથવા નવી સમિતિ નીમશે.

કલમ ૩:

હડતાળ તોડનારા, દારૂડીઆ, નૈતિક રીતે અધઃપાત પામેલા, પાર્ટીનો વિશ્વાસઘાત કરનારા, નાણાંકીય ગોટાળા કરનારા, અને દુશ્મન વતી ઉશ્કેરણી કરનારા પાર્ટી સભ્યોને, અથવા તો જે પાર્ટી સભ્યોનું વર્તન અને કાર્યો પાર્ટી અને કામદાર વર્ગને નુકશાનકારક હોય એમને તાત્કાલિક પાર્ટીમાંથી બરતરફ કરવામાં આવેશે.

કલમ ૪:

'સેલ'થી માંડીને મધ્યસ્થ સમિતિ સુધીની બધી જ પાર્ટી સમિતિઓને એમના તાબાના કોઇ પણ વ્યક્તિગત સભ્ય અથવા સમિતિ સામે ફરિયાદ સાંભળવાનો અને શિસ્ત અંગે નિર્ણય કરવાનો હક રહેશે. નીચલી સમિતિએ શિસ્તભંગ અંગે લીધેલાં પગલાંઓને ઉપલી સમિતિની મંજૂરીની જરૂર રહેશે. આ મંજૂરી આવે ત્યાંસુધી જેમની સામે શિસ્તભંગ માટે પગલાં ભરવામાં આવ્યાં હશે એમને જવાબદારીની જગ્યાઓથી દૂર કરવામાં આવશે.

કલમ ૫:

જે સભ્યોને સજા કરવામાં આવી હશે એમને શિસ્ત અંગેના નિર્ણય વિરૂદ્ધ પાર્ટીની છેક અખિલ હિંદ કોંગ્રેસ સુધી અપીલ કરવાનો હક રહેશે.

ધારો : ૧૩

પાર્ટી અંદરની ચર્ચા

પાર્ટીની જુદી જુદી સમિતિઓમાં અથવા સમગ્ર પાર્ટીમાં પાર્ટીની નીતિની છુટથી અને મુદ્દાસર ચર્ચા કરવાને દરેક પાર્ટી સભ્યને અબાધિત અધિકાર છે; પાર્ટીના આંતરિક લોકશાસનમાં આ હક્ક રહેલો છે. પણ જ્યારે પાર્ટીની કાર્યનીતિના પ્રશ્નો પરત્વેની અનંત ચર્ચા, પાર્ટી સભ્યોની વિશાળ બહુમતિ પર પોતાનાં મંતવ્યો લાદવા માટેનો નજીવી લઘુમતિનો પ્રયાસ

બની જાય, અથવા પક્ષીય ટોળીઓ ઉભા કરવાનો પ્રયાસ બને ત્યારે ... બરદાસ્ત ન કરી લઇ શકાય; કારણ કે એવી ... પાર્ટીના એ ...રેક લો... શાસનનો ગંભીર દુરુપયોગ કરવા બરાબર બને, અને પાર્ટી તથા કામદા વર્ગમાં ભાગલા પડાવે. એટલે,

(૧) એક અથવા વધુ પ્રાંતિક સંસ્થાઓને જરૂરિયાત જણાય ત્યારે—

(૨) પાર્ટીની કાર્યનીતિના મુખ્ય પ્રશ્નો અંગે મધ્યસ્થ સમિતિમાં પૂરત મજ઼બૂત બહુમતિ ના હોય ત્યારે—

(૩) મધ્યસ્થ સમિતિમાં અમુક દ્રષ્ટિબિંદુની તરફેણમાં મજબૂત બહુમતિ હોય તો પણ, પાર્ટીમાંની ચર્ચા દ્વારા પોતાની કાર્યનીતિની સચ્ચાઈની ખાત્રી કરી જોવાનું મધ્યસ્થ સમિતિને જરૂરી લાગે ત્યારે—

બહોળા પ્રમાણની આંતરિક પાર્ટી ચર્ચાને જરૂરી લેખવામાં આવશે.

નોંધ : ઉપર જણાવેલી શરતો અનુસાર આંતરિક પાર્ટી ચર્ચા ચલાવવા દેવામાં આવશે ત્યારે પણ મધ્યસ્થ સમિતિ અને નીચલી સમિતિઓની મજબૂત દોરવણી નીચે જ એ ચર્ચા કરવામાં આવશે. નીતિ પરત્વેનો જે મુખ્ય પ્રશ્ન ચર્ચવાનો હોય એ લેખિત હેવાલમાં અને ઠરાવમાં સ્પષ્ટ રીતે રજુ કરાશે. આ લેખિત હેવાલ અને ઠરાવના પાયા પર જ જુદા જુદા ઘટકોમાં ચર્ચા ચાલશે. શકય હોય ત્યાં સુધી મધ્યસ્થ સમિતિ અને પ્રાંતિક સમિતિઓએ ખાસ મોકલેલ 'રિપોર્ટરો'ની આગેવાની નીચે જુદા જુદા ઘટકોમાં ચર્ચા થશે.

ધારો : ૧૪

નિયમો અને પેટા કાનુનો

કલમ ૧:

પાર્ટી સંગઠનોનું કાર્ય બરાબર ચાલે એ માટે, અને પાર્ટીમાં એકધારી કાર્ય—પદ્ધતિ અને નિયમો પ્રવર્તે એ માટે આ બંધારણના ધોરણ પર નિયમો અને પેટા—કાનુનો ઘડવામાં આવશે. અખિલ હિંદ પાર્ટી કોંગ્રેસની બહુમતિ આ નિયમો અને પેટા—કાનુનો ઘડી કે બદલી શકશે અથવા બે કોંગ્રેસોના વચગાળાના સમયમાં મધ્યસ્થ સમિતિ બહુમતિથી તેમ કરી શકશે.

કલમ ૨:

અખિલ હિંદ પાર્ટીના આ બંધારણ અને તેના પેટા—કાનુનો ... ઘર્ષણમાં ન આવતા હોય એવા પ્રાંતિક પેટા કાનુનો પ્રાંતિક પાર્ટી પરિષદ બહુમતિથી ઘડી શકશે અથવા એમાં ફેરફાર કરી શકશે. બે પરિષદોના વચગાળાના સમયમાં પ્રાંતિક સમિતિની બહુમતિ તેમ કરી શકશે.

Printed by M. B. Rao, at New Age P. Press, 190-B Khetwadi Main Road and Published by him for the Communist Party of India, Raj Bhuvan, Sandhurst Road, Bombay 4.